

**PATERNALİST ANLAYIŞ PERSPEKTİFİNDEN TÜRKİYE
VE SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE TÜTÜN ÜRÜNLERİNİN
VERGİLENDİRİLMESİ**

TAXATION OF TOBACCO PRODUCTS IN TÜRKİYE
AND SELECTED COUNTRIES FROM THE
PATERNALIST PERSPECTIVE

Alperen Fatih AYDIN¹, Fatih ÇAVDAR²

15

PATERNALİST ANLAYIŞ PERSPEKTİFİNDEN TÜRKİYE VE SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE TÜTÜN ÜRÜNLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

TAXATION OF TOBACCO PRODUCTS IN TÜRKİYE AND SELECTED COUNTRIES FROM THE PATERNALIST PERSPECTIVE

Alperen Fatih AYDIN ¹, Fatih ÇAVDAR ²

Anahtar Kelimeler:

Paternalist Devlet
Erdemsiz Mallar,
Günah Vergileri,
Tütün Ürünleri,
Özel Tüketim Vergisi.

Keywords:

Paternalistic State
Demerit Goods,
Sin Tax,
Tobacco Products,
Specific Excise.

ÖZ

Devlet baba olarak da adlandırılan paternalist devlet anlayışı, devletin, bireylerin refah ve huzurunu artırmak amacıyla toplum sağlığı açısından zararlı olduğu düşünülen bazı maddelerin –erlemsiz mal olarak nitelendirilen sigara, alkol ve şekerli içecekler gibi- kullanımının zorla engellenmesi veya kısıtlanması temeline dayanmaktadır. Devletin özellikle, erlemsiz mallar üzerinde yoğunlaştığı bu anlayışta, erlemsiz malların tüketiminin önüne geçilmesi ve vatandaşların refah seviyelerinin artırılması sağlanmaya çalışılmaktadır. Erdemsiz mallar toplum sağlığını olumsuz etkileyen, negatif dışallığa sahip mal ve hizmetlerdir. Bu noktada, özellikle günah vergileri olarak adlandırılan vergiler önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Günah vergileri; sigara, alkol ve şekerli içecekler gibi aşırı tüketildiğinde toplum sağlığına zarar veren malların tüketimini caydırmak amacıyla kullanılan bir vergidir. Bu sayede, toplum sağlığını olumsuz etkileyen ve negatif dışallığa sebep olan bazı malların toplumdan uzak tutulması sağlanmaktadır. Ülkemizde ise günah vergisi niteliğinde kabul edebileceğimiz Özel Tüketim Vergisi, tütün ürünlerinin tüketiciye olan maliyetini yükseltmektedir. Bu çalışmada, Türkiye ve seçilmiş bazı ülkelerde tütün ürünleri üzerinden alınan Özel Tüketim Vergisi uygulaması değerlendirilmiştir. Sonuç itibarıyla, erlemsiz bir mal olan tütün ürünleri üzerinden alınan Özel Tüketim Vergisinin söz konusu malların tüketiminin engellenmesinde/azaltılmasında tek başına yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT

The The paternalistic state view, also called as the father-state, is based on the principle that the state forcibly prevents or restricts the use of certain substances that are considered harmful to public health - such as cigarettes, alcohol and sugary drinks, which are considered as demerit goods - in order to increase the welfare and peace of individuals. Within this view, where the state especially targets demerit goods, the aim is to prevent the consumption of demerit goods and to increase the welfare level of citizens. Demerit goods are the goods and services that have negative externalities and affect the public health negatively. The taxes called especially sin taxes are used as an important tool in this approach. Sin taxes are imposed to deter the consumption of goods that harm public health deter the excessive consumption of goods, such as cigarettes, alcohol and sugary drinks. In this way, some goods that affect public health negatively and cause negative externalities are kept away from society. In our country, Special Consumption Tax, which we can regard as a sin tax, increases the cost of tobacco products for the consumer. This study evaluates the application of Special Consumption Tax on tobacco products in Turkey and some selected countries was evaluated. As a result, it is concluded that the Special Consumption Tax collected on tobacco products, categorized as demerit goods, is not sufficient on its own to prevent or reduce the consumption of these goods.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, İİBF, Maliye, afatihaydin@trakya.edu.tr, ORCID: 0009-0008-3349-6096

² Dr.Öğr.Üyesi, İİBF, Maliye, fatihcavdar@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4915-4599

Alıntılanmak için/Cite as: Aydın F. ve Çavdar F. (2024). Paternalist anlayış perspektifinden Türkiye ve seçilmiş ülkelerde tütün ürünlerinin vergilendirilmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 241-258.

GİRİŞ

Günümüzde, devletin sahip olduğu işlevler, birey ve devleti karşı karşıya getirmektedir. Böyle durumlarda, devlet, bireyleri korumak ve sosyal refah seviyelerini artırmak amacıyla baba-oğul ilişkisini temel alan paternalist devlet görevini üstlenmektedir. Bu kapsamda, devlet, erdemsiz mal olarak nitelendirilen sigara, alkol ve şekerli içecekler gibi aşırı tüketilen ve toplum sağlığına zarar verdiği düşünülen mal ve hizmetlerin tüketimini azaltmak amacıyla bazı politikaları hayata geçirmiştir. Paternalist anlayış kapsamında, söz konusu politikaların bir kısmı mali amaçlar, bir kısmı ise yasal prosedürler aracılığıyla uygulanmaktadır. Bu bağlamda, mali araçların başında ise vergiler yer almaktadır.

Tütün ürünleri, birçok paternalist devlete göre en tehlikeli erdemsiz mallardan biri olarak görülmektedir. Birçok çalışma ve istatistiklerin sonucu olarak paternalist devletler, sigara başta olmak üzere birçok erdemsiz malı günah vergileri adı altında ekstra vergilendirmekte ve kullanımını kısıtlayıcı tedbirler getirmektedir. Bu tedbirler, vergilendirmenin yanında kamu harcamalarını da bu çerçevede kapsamına almaktadır. Fakat bu çalışmamızda esas olarak, tütün ürünlerinin vergilendirilmesi üzerinde durulacaktır.

Ülkemizde, tütün ürünlerindeki vergi yükünü Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) ve Katma Değer Vergisi (KDV) oluşturmaktadır. Dolayısıyla, erdemsiz bir mal olan tütün ürünlerinin vergilendirilmesinde, vergi adaleti ve vergilemede gelir dağılımını düzenleme amacı ikinci plana atılmış, günah vergisi kavramına ağırlık verilmiş ve tütün ürünlerinin her zaman tüketiciye maliyeti yüksek tutulmaya çalışılmıştır. Böylece devlet, paternalist devlet anlayışı kapsamında babalık görevini yerine getirmiş ve bireyleri koruma altına almış olmaktadır.

Ülkemizde tütün ürünlerindeki vergi yükünü özellikle ÖTV oluşturmaktadır. Bu bağlamda, ÖTV içerisindeki III Sayılı listenin tam anlamıyla erdemsiz mallara yönelik olarak düzenlendiğini söylemek mümkündür. Bu ise, paternalist devlet anlayışı açısından güzel bir örnek oluşturmaktadır. Ayrıca KDV’de erdemsiz malların tüketimini konu alan bir tüketim vergisidir.

Bu çalışma kapsamında, literatürde günah vergisi olarak adlandırılan ÖTV ele alınarak tütün ürünlerinin vergilendirilmesinin nasıl yapılacağı Türkiye ve seçilmiş bazı ülkeler açısından değerlendirilecektir. Bu anlamda, ilk olarak paternalist devlet, günah vergileri ve erdemsiz bir mal olarak tütün ürünleri kavramları açıklanacak, ardından ise tütün ürünlerinin vergilendirilmesine yönelik Türkiye ve seçilmiş ülke uygulamalarına yer verilecektir.

1. Paternalizm ve Erdemsiz Bir Mal Olarak Tütün Ürünleri

Paternalizm, bir ülkeyi, çalışan grubunu vb. bir babanın çocuklarıyla ilişkisini anımsatacak şekilde yönetme veya kontrol etme ilkesi veya sistemi olarak tanımlanabilir (Aycan, 2006, s. 446). Diğer bir ifadeyle, bir toplum veya kuruluşun baba şefkati ile yönetilmesi olarak da ifade edilebilir.

Birbirinden farklı paternalizm tanımları bulunmaktadır. Bu bağlamda, paternalizm, bir devletin veya bireyin başka bir kişiye kendi iradesi dışında müdahalede bulunması ve müdahale edilen kişinin daha iyi durumda olacağı veya zararlarından korunacağı iddiasıyla savunulması olarak ifade edilebilir (Dworkin, 2020). Diğer bir tanıma göre, paternalizm, başkalarını, kendileri için iyi olduğunu düşündüğümüz şekilde davranmaya teşvik etmek veya onlar için kötü olduğunu düşündüğümüz şeyleri yapmalarından vazgeçmelerini sağlamak için belirli araçların kullanılarak yönlendirilmesidir (Scoccia, 2008, s. 352). Kısacası paternalizmi, en genel anlamıyla, bireylerin devlet tarafından korunduğu ve bireyler için en iyisinin yapıldığı düşünülen bir sistem olarak tanımlamak da mümkündür.

Devletin sınırlarının çizildiği en önemli kaynaklardan biri olan Hollanda Bağımsızlık Bildirgesi (1581)’nde, paternalizm şu şekilde işlenmiştir: “...Prens uyruklarını hak ve adalete uyararak yönetmeli, onları bir baba evlatlarını nasıl severse öyle sevmeli, bir çoban sürüsünü nasıl güderse öyle, aynen öyle bağlılıkla gütmelidir. Prens bunun için vardır. Eğer böyle davranmaz, köle muamelesi yaparsa prensliği sona ermiş demektir... (Dutch Declaration of Independence, 2023)” Hollanda’nın bağımsızlığını

kazandığı savaşın devamında devletin aklının sınırlarının çizildiği bu bildirmede, devletin bir çoban veya baba gibi halkı yönetebileceği, ancak bu gücü kötüye kullandığı durumda prensliğinin sona ereceği ve yargılanacağı açıkça işlenmiştir.

1.1. Paternalist Devlet

Paternalist devleti; devletin egemenlik hakkı ve yetkisine dayanarak kendi toprakları altında yaşayan insanların kendilerine, ailelerine ve başkalarına verecekleri zararları ortadan kaldırmak: sağlık, huzur, mutluluk ve refahlarını arttırmak gayesiyle onların rıza ve onayını almaksızın davranış, karar ve tercihlerine “zorla” (cebren) bazı sınırlamalar ve yasaklar getiren ve bu yönde yasal düzenlemeler ve uygulamalar gerçekleştiren devlet olarak tanımlamak mümkündür (Aktan ve Yay, 2021, s. 8). Daha önceki başlıkta da belirttiğimiz gibi, baba oğul ilişkisini temel alan paternalist devletler, toplumun huzuru için, bireyin yerine onu ve çevresini kötü etkileyebilecek davranış ve maddelerden uzak tutmakla görevli kılınmıştır.

Devletler, daha sonra değineceğimiz bir takım erdemsiz malların satışına, kullanılmasına ve pazarlanmasına kısıtlamalar ve yasaklamalar getirebilmektedir. Bu mallara getirilen kısıtlamalar genelde vergi politikaları ile sağlanmakta olup, bireye yönelik yasaklamalar adli cezalar ile sağlanmaktadır. Örneğin, ülkemizde erdemsiz mal olarak sayılan tütün ürünlerinin kurumlarca pazarlama ve özendirme amacıyla reklam yayınlamasına izin verilmemiş ve yasaklanmıştır. Bir başka kısıtlama örneğine göre, negatif dışsallığa sahip kabul edilen sigaranın son tüketiciye tesliminde alınan dolaylı vergiler içerisinde, ÖTV yerini almış ve bu durum sonucunda sigaranın tüketiciye maliyeti vergi politikası aracılığı ile artırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca Gelir Vergisi Kanunu’nun “Gider Kabul Edilmeyen Ödemeler” başlıklı 41/7. maddesine göre, her türlü alkol ve alkollü içkiler ile tütün ve tütün mamullerine ait ilan ve reklam giderlerinin % 50’sinin (Cumhurbaşkanı, bu oranı % 100’e kadar arttırmaya, sifıra kadar indirmeye yetkilidir) gider kabul edilmeyeceği belirtilerek, erdemsiz mal olarak nitelendirilen bu tarz ürünlere çeşitli kısıtlamalarda getirilmiştir. Daha sonra detaylıca değineceğimiz bu konu, aslında paternalist devletlerin kısıtlamalarını nasıl sağladığına net bir örnek

oluşturmaktadır.

Paternalist devlet kavramı, yumuşak ve sert paternalist devlet olmak üzere ikiye ayrılır. "Yumuşak" paternalizmin ayırt edici özelliği, paternalizme tâbi kişilerin geniş oranda rızalarına dayanmasıdır. "Sert" paternalizm ise rızayı dikkate almadan işler ve rızaya dayalı bir sistemden söz edilmesi mümkün değildir (Heywood, 2009, s. 98). Örneğin, uyuşturucunun satılması konusunda mevzuatında idam cezası bulunan Çin Halk Cumhuriyeti ve benimsediği sert paternalizm, diğer yandan ülkesinde toplumun rızasını gözetken yumuşak paternalist devlet olan Hollanda’nın birçok uyuşturucunun satışı ve kullanımını serbest kılması bu duruma bir örnek oluşturmaktadır.

1.2. Günah Vergileri

Günah vergileri; sigara, alkol ve şekerli içecekler gibi aşırı tüketildiğinde bireylere, topluma zarar verdiği düşünülen mallar üzerinden tarh edilen bir vergidir (Allcott vd., 2019, s. 1). Günah vergisi ya da batıda bilinen adıyla “Sin Tax”, devletin toplumun geneli için negatif dışsallık oluşturduğuna hükmettiği bazı mallar üzerine ek bedel yüklemesi anlamına gelir. Bu bedel yüklemesinde esas amaç, negatif dışsallığa sahip olan veya olabilecek malların toplumdan uzak tutulmasını sağlamak ve alımını zorlaştırmaktır. Sonuç olarak toplum, söz konusu günahkâr mallardan veya davranışlardan uzak tutulmuş olacak, aynı zamanda devlet ise ekstra gelir elde etmiş olacaktır (Sandalcı ve Sandalcı, 2018: 2-3). Diğer bir ifadeyle, günah vergilerinin, bireylere ve topluma zararlı olduğu düşünülen malların tüketimini caydırmak amacıyla yaygın olarak kullanılan bir politika aracı olduğunu söylemek mümkündür (Konig ve Schmacker, 2022, s. 1).

Düşkünlük, bağımlılık, negatif dışsallık oluşturan malların vergilendirilmesi eski tarihlere kadar uzanmaktadır. İlk olarak günah vergileri İngiltere’de ortaya çıkmış, ancak devlet tarafından esas amaç, dini buyrukları gerçekleştirmek olmuş, bu doğrultuda günah vergileri adı altında içki, kumar, tütün ürünleri, lüks yiyecek ve içecekler de dahil olmak üzere birçok ürün ekstra vergiye tabi tutulmuştur. Örneğin, Papa II. Clement, genelev gelirini birçok kez kiliseye aktarmış, ölen hayat kadınlarının malvarlıklarının yarısına da rahibe manastırı adına el koymuştur. Papalığın ve mahkemelerin genelevleri

günah vergisi adı altında vergileme yetkisi 16. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiştir (Turan ve Yurdakul, 2009, s. 3-5).

Genel olarak erdemsiz mallar üzerinden alınan günah vergilerinin bazı temel özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Gültekin, 2022, s. 57);

- Günah vergilerinin uygulanacağı mallarda talep, esnek değildir. Zira söz konusu ürünler bağımlılık ve düşkünlük ortaya çıkaracağından talep esnekliği ya sıfırdır ya da çok düşüktür.
- Günah vergilerinin alınmasının temel amacı gelir elde etmek değil, toplumun dinamiklerini ve huzurunu garanti altına almaktır.
- Tüketimi günah olarak kabul edilen söz konusu mallar, negatif dışsallığa sahiptir.

Sonuç olarak, günah vergileri, talep esnekliği sıfıra yakın olan ve aynı zamanda negatif dışsallığa sahip olan bir grup malın, tüketiciye maliyetinin artırılması amacıyla ekstra vergilendirilmesi olarak ifade edilebilir. Bu uygulamadaki temel amaç, devletin yüksek gelirler elde etmesi ve amaçlaması değil, esasen toplumu koruma görevini yerine getirmesi olacaktır.

Eğer devlet, vergi politikası ile erdemsiz malların kullanımına son veremiyor ise, zamanla söz konusu malların kullanımı sonucu devletin vergi geliri artacaktır. Ancak, günah vergilerinin çoğunlukla ağır dolaylı vergiler ile sağlanmasından ve sigara gibi erdemsiz ürünlerin talep esnekliğinin sıfır veya sıfıra yakın olmasından dolayı gelir dağılımındaki adalet bozulacaktır. Ayrıca erdemsiz malların toplum sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratmasından dolayı devletin elde ettiği ekstra vergi gelirleri, bu malları tüketenlere sağlık harcaması gibi çeşitli harcamalar yoluyla geri dönecektir. Bu ise uzun vadede devletin elde ettiği ekstra vergileri önemsiz hale getirecektir.

1.3. Erdemsiz Bir Mal Olarak Tütün Ürünleri

Erdemsiz (Demerit) mallara, “zararlı özel mallar” ya da “ek sosyal maliyeti olan mallar” da denir. Toplumun refahı ve sağlığı açısından devlet tarafından bu tür malların kullanım veya tüketimine müdahale edebilir. (Pehlivan, 2018, s.

44). Diğer bir ifadeyle, erdemsiz mallar, esasen zararlı alışkanlıklar doğuran ve neticesinde negatif dışsallığa yol açıp, bireyin kendisine ve çevresine zarar vermesine neden olan malları ifade eder. Örneğin, yazımızın ana başlıklarından biri olan tütün ürünlerinin, sadece tüketicinin kendisine değil, çevresine de verdiği zararlar ön plana çıkmakta ve kanser gibi birçok hastalığa yakalanma olasılığını arttırdığı bilinmektedir. Bir başka erdemsiz mal olan alkol ürünlerinin de esasen kullanıcının kendisine yüklediği sağlık sorunlarının dışında, birçok şiddet suçunda ve trafik kazalarında etkisinin büyük olduğu da bir başka konudur

Elbette erdemsiz malların bireylere yüklediği maliyetler sadece sağlık açısından olmamakta, söz konusu malların ekonomiye olan maliyetleri de göz ardı edilemeyecek düzeyde olduğu görülmektedir. Özellikle sigara ve alkol gibi mallar makro ve mikro ölçekte ekonomiye ciddi maliyetler yüklemiş ve yüklemeye devam etmektedir. Örneğin, alkol ve sigara gibi erdemsiz malların tüketiminde ortaya çıkan sağlık sorunlarının sosyal güvenlik sistemine yüklediği yüksek maliyetler göz ardı edilemeyecek derecede yüksektir (Yüçetürk, 2015, s. 115-119).

Tütünden³ üretilen ve tütürme, emme, şeklinde kullanılmak üzere üretilmiş, hammadde olarak kısmen veya tamamen tütün kullanılmış maddelere tütün ürünü denilmektedir. Sigara, nargile, puro, pipo gibi birçok çeşidi olmasına rağmen, dünyada kullanım oranlarına bakıldığında; sigaranın, diğer tütün ürünlerine göre, yaygınlık konusunda ayrı bir yerde olduğunu söylemek mümkündür.

Literatürde erdemsiz mal olarak kabul edilen ve konumuzun ana konusunu oluşturan tütün ürünleri, erdemsiz mallar içerisinde dışsallığı çok yoğun olarak ortaya çıkan bir mal olarak bilinmektedir. Dışsallığı, alkol ürünlerinin aksine sadece tüketen bireyin neden olduğu davranışlar ile sınırlı değildir. Kullanıcı olmayan bireylerin negatif dışsallığa maruz kalmaları için kullanıcı birey ile aynı ortamı paylaşmaları dahi yeterli olmaktadır.

1.3.1. Sigara

Sigara, tütün yapraklarının kurutulması ve kıyılarak kağıda sarılmasıyla üretilen, yakılıp dumanı çekilerek tüketilen bir

³ Patlıcangiller familyasından tek yıllık bir bitki olan tütün, keyif verici bitkiler kategorisinde yer almaktadır. Tütün yaprakları pipo, enfiye, puro ve sigara yapımında kullanılan yazlık ve tek yıllık otsu bir bitkidir (Doğanay ve Coşkun, 2015, s. 205).

tütün ürünüdür. Sigaranın, insanlar tarafından yüzyıllardır kullanılmasına rağmen, uygarlığın gelişmesi, stres doğuran olayların artması, sigara üretiminin kolaylaşması ve toplumsal dinamiklerin değişmesi ile günümüzde tüketimi artmıştır. Devamlı sigara içen kişilerde fizyolojik ve psikolojik bağımlılık gelişmektedir. Alışkanlığa neden olan esas madde nikotin maddesidir ve bütün sigaralarda bulunur. İçerisinde karbon monoksit ve katran gibi insan sağlığına son derece zararlı maddeler barındıran sigara, sadece tüketicisine değil, çevresindeki insanlara da bu maddeleri dumanı soluma yolu ile bulaştırabilmektedir (Özer, 2003, s. 2-3).

1.3.2. Puro

Puro, parçalanmış veya yaprak haline getirilmiş purolukların ve kısmen sigaralık tütünlerin sarılması ile elde edilen bir tütün ürünüdür (Atam Taşdemir, 2016, s. 29). Toplum tarafından sigaradan daha az zararlı olarak tanımlanmaya çalışılsa da aslında bu algı yanlıştır. Tıpkı sigaradaki tütün gibi puronun içerisinde de tütün bulunmaktadır. Ayrıca puroya özel olarak bu tütünün içerisinde topraktan gelen ağır metaller de bulunmaktadır. Bu metaller yanma ile vücuda nüfuz eder ve net bir şekilde kalp çarpıntısına, solunum düzensizliklerine, yorgun hissetmeye sebep olur. Puro, sigaradan daha az zararlı değildir, aksine içinde bulundurduğu toprak bazlı tütün ile çok daha zararlıdır ve kalp krizi riskini önemli derecede artırmaktadır ayrıca pasif içicilik ile çocuk ve bebeklere çok zarar verdiği bilinmektedir (ÇİSMBDH , 2023).

1.3.3. Nargile

Nargile, geleneksel olarak Asya'ya özgü bir tütün ürünüdür. 16.YY'de sınırları doğuya doğru genişlemeye başlayan Osmanlı İmparatorluğu ile beraber Türk kültürüne giriş yapan nargile, 400 yıl öncesinde sigaraya nazaran daha az zararlı bir ürün olarak toplumsal kabul görmüş ve yaygınlaşmaya başlamıştır. Yani nargilenin sigaraya nazaran daha az zararlı bir alternatif olması düşüncesi günümüzde olduğu gibi yüzyıllar öncesinde de nargilenin yayılmasında önemli bir psikolojik etken olmuştur (Sarılı, 2019, s. 106-107).

Popüler inancın aksine nargileden çıkan duman, akciğer kanseri ve kalp hastalıklarına neden olan birçok madde

içermektedir. Bir nargile kullanıcısı tek bir nargile içiminde 1 litreye kadar dumana maruz kalmakta, bu miktar da bir sigara içiminde maruz kalınan dumanın yaklaşık 100 katına denk gelmektedir (İbrahimov vd., 2012, s. 49-51).

2. Türkiye ve Dünyada Tütün Ürünlerinin Vergilendirilmesi

Tütün ürünlerinin piyasa koşullarında tüketiminin ve üretiminin azaltılmasının birçok yolu mevcuttur. Ancak mevcut durumda üretim ve tüketimin yasaklanması, bu mallardaki talep esnekliğinin sıfır olması sebebi ile daha büyük sorunlar yaratabileceğinden, günümüzde birçok devlet tütün ürünleri ile mücadelesini vergi politikası aracı ile sürdürmektedir (Kavaklıdere ve Mastar Özcan, 2019, s. 548-549).

Ülkemizde tütün ürünlerinden tüketicilerin kullanımını bıraktırmaya teşvik etmek ve üreticilerin ürünü üretmesinde önüne vergi engeli koymak için alınan günah vergileri, büyük ölçüde ÖTV ile sağlanmaktadır. Türkiye'de satılan her bir paket sigaranın vergi yükü % 82,99'dur ve Türkiye, bu oranla dünyanın, bir tütün ürünü olan sigaradan en çok vergi alan 6. ülkesi konumunda bulunmaktadır (World Atlas, 2023).

2.1. Sigara

Sigara, tütün bitkisinin kurutulmuş yapraklarından üretilen, bırakılması için genelde özel olarak tedavilere ihtiyaç duyulan son derece bağımlılık yapıcı bir madde olduğu için, azaltma/bıraktırma politikalarının caydırıcı olması önemlidir. Aksi halde, bağımlılık özelliği çok yüksek olan sigaranın tüketiminin azaltılması ya da tamamen bırakılması pek mümkün olmayacaktır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre, gelişmiş ülkelerde en büyük sağlık sorunu sigara bağımlılığıdır. Sigara bağımlılığı oransal olarak, gelişmiş ve ortalama yaşam süresinin yüksek olduğu ülkelerde, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere göre daha fazladır. Bu nedenle, gelişmiş ve paternalist devlet anlayışının hakim olduğu ülkelerde, sigara ile ilgili uygulamalarda hiçbir şekilde taviz verilmemektedir (Özcan vd., 2013, s. 160-161).

2.1.1. İrlanda

1921 yılında bağımsızlığını ilan eden İrlanda, İngiltere'nin

batısında yer alan bir ada ülkesidir (Lewis, 2022). Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi İrlanda’da sigaraya karşı günah vergisi kullanmakta ve sigara kullanıcılarını ağır bir şekilde vergisel anlamda cezalandırmaktadır. İrlanda, tütün üretiminde tütün üretiminin hacmine göre ek olarak üreticilerden “Tobacco Products Tax” (TPT) adı altında vergi almaktadır.

Ocak 2024 verilerine göre, İrlanda’da üreticiler için öngörülmesi TPT, sigaranın perakende satış fiyatının % 8,85’i ile birlikte, Bin adet üretim için 428,48 Euro olarak belirlenmiştir. Perakende satış fiyatı üzerinden hesaplanan % 8,85’lik tutar ile Bin adet üretim için belirlenmiş olan 428,28 Euro’luk tutarların toplamı 479 Euro’yu geçmiyorsa, Bin adet üretimde vergi, doğrudan 479 Euro olarak uygulanmaktadır (Irish Tax and Customs, 2024).

Bunun dışında, İrlanda, ağırlıklı ortalama fiyat üzerinden % 56,20 Spesific Excise (SE) (ÖTV), vergiler dahil toplam perakende satış fiyatı üzerinden % 8,73 SE ile birlikte paket başına % 23 Value Added Tax (VAT) (KDV) almaktadır (European Commission, 2023a, s. 3-4). Görüldüğü üzere, İrlanda’nın sigara üzerindeki vergi oranları bir hayli yüksektir. 2023 yılı itibarıyla, bir paket sigaradaki verginin Euro cinsinden miktarı, Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkeler içerisinde 9.30 Euro ile ilk sırada gelmektedir. İkinci sırada gelen Fransa’da bu miktar sadece 6.95 Euro olmaktadır (Hoffer, 2023). Sonuç olarak, sigaranın vergilendirilmesinde İrlanda, çok sert bir tutum izlemekte ve bu konuda yüksek vergi oranlarından asla taviz vermemektedir (Haslam, 2023, s. 2-4).

Şüphesiz, gelişmekte olan ülkelerde sigara kullanımının azaltılabilmesinde sadece yüksek vergi oranları yeterli olmamaktadır. Zira İrlanda’daki günah vergilerini uygulayan ancak sigara kullanım oranı % 43,7’lere varabilen Bangladeş gibi birçok ülke mevcuttur. Sigaranın toplum içerisinde azaltılmasında toplum bilinci, eğitim düzeyi ve kültür gibi etkenler de çok önemli yer tutmaktadır (Rubensson, 2023).

2.1.2. İsveç

19. yy. ortalarına kadar tamamen bir tarım ülkesi konumunda olan İsveç, günümüzde, ücretsiz üniversite, geliştirilmiş genel sağlık sigortası gibi dünyanın en iyi

sosyal programlarından bazılarını sahiptir ve bu anlamda, refah seviyesi oldukça yüksek bir ülkedir. İsveç, 2023 yılı için % 20,60 Kurumlar Vergisi ve % 52,30 Gelir Vergisi ile dünyada vergi oranı en yüksek ülkeler arasında yer almaktadır (Trading Economics, 2024).

İsveç’te Bir tütün ürünü olan sigaranın vergilendirilmesi, birçok ülkede olduğu gibi yüksek oranlarda yapılmaktadır. 2023 yılı için İsveç’te sigaranın vergi oranları şu şekildedir; perakende satış fiyatı üzerinden % 57,554 ÖTV ile birlikte, paket başına % 21 KDV alınmaktadır. Hesaplama sonucunda, İsveç’te bir paket sigarada vergi yükünün %76,7 olduğu görülmektedir. Bu oranla birlikte İsveç, Avrupa’da sigaranın vergilendirilmesinde 9. sırada yer almaktadır. (Hoffer, 2023)

2.1.3. Belçika

Belçika, Avrupa’da sigara üzerinden en çok vergi alan 6. ülke konumundadır. Erdemsiz malların vergilendirilmesinde günah vergisi kavramına önem veren Belçika, 2023 itibarı ile bir paket sigaranın perakende satış fiyatı üzerinden ortalama 4.98 Euro vergi tahsil etmektedir. Örneğin, Belçika’da satışı yapılan “Austin Blue” marka sigara 2024 Ocak itibarı ile 6.40 Euro’ya satılmaktadır. Belçika’da sigara üzerinden alınan vergiler; perakende satış fiyatı üzerinden % 46,99 ÖTV, vergiler dahil toplam perakende satış fiyatı üzerinden % 12,04 ÖTV ile paket başına % 21 KDV’den oluşmaktadır (European Commission, 2023b)

2.1.4. Türkiye

Ülkemizde, 2002 yılından itibaren uygulanan vergi politikalarının sonucu olarak çiftçiler daha yüksek kâr marjına sahip olmasından dolayı diğer ekinlere yönelmiş, tütün üretimini terk etmeye başlamışlardır. Bu durum, sigara imalatı ve perakendesinde istihdam asgari düzeye indirmiş, Türkiye’de sadece belirli büyük sigara firmalarının piyasada egemen konuma gelmelerine yol açmıştır (Yürekli vd., 2010).

Sigara üzerindeki vergi yükünün yüksek olmasının sebebi, ülkemizde uygulanan dolaylı vergilerdir. Ülkemizde, 2023 yılı itibarıyla, 4,862 Trilyon Lira vergi geliri toplanmıştır. Toplam vergi gelirleri içerisinde sadece Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri 1,089 Trilyon Lira’dır.

Bu anlamda, dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içerisindeki payına baktığımızda, toplam vergi gelirlerinin 4'te 1'ine denk geldiği görülmektedir. Ayrıca toplam bütçe gelirlerinin % 12,76'sını oluşturan ÖTV'nin de % 19,36'sı tütün ürünlerinden elde edilmektedir (TC. HMB, 2024).

Ülkemizde, dolaylı vergilerin dolaysız vergilere göre ağırlığının yüksek olmasının nedenlerinden birisi de sigara tüketimine bağlı olarak sigara ürünleri üzerinden alınan vergilerdir. 2022 yılında, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan bir çalışmaya göre, Türkiye'de yaşayan erkeklerin % 41,3'ü, kadınların ise %15,5'i her gün tütün ürünü kullanmaktadır. Bu bağlamda, tütün ürünü kullanan erkek ve kadın nüfusunun, toplam nüfusa oranı % 28,3'tür. (Bu istatistiğe her gün sigara içmiyorum diyenler dahil değildir) (TÜİK, 2022a). 2022 yılı için nüfusun 85,3 milyon (TÜİK, 2022b) olduğu bir ülkemizde, toplam nüfusun % 28,3'ünün her gün sigara içiyor olması, elbette devletin dolaylı vergi-dolaysız vergi gelirlerinin dengesini bozucu etkiler yaratmaktadır (Bingöl, 2023).

Tablo 1'de, ülkemizde sigara üzerinden alınan ÖTV oran ve tutarları ile ihracat dahil toplam üretim ve iç piyasaya satış rakamlarına yer verilmiştir.

Aşağıdaki tabloda ise 2024 Ocak itibari ile (III) Sayılı Liste (B) Cetvelinde yer alan tütün içeren sigaralara ait ÖTV oran ve tutarlarına yer verilmiştir.

Sigaranın vergilendirilmesinde, nispi ÖTV oranı ve asgari maktu vergi ayrı ayrı hesaplanır ve karşılaştırılır, hangisi yüksekse o uygulanır.

- Buna göre, 2024 yılında perakende satışı 50 Türk Lira (TL) olan bir paket sigarada;
- Nispi ÖTV Tutarı: 50 TL x 0.57 = 28,5 TL
- Asgari Maktu Vergi: 20 x 1.4249 = 28,498
- Maktu Vergi: 1 x 4.8058 = 4,8058 TL
- ÖTV Tutarı: 28,5 TL (Nisbi ÖTV Tutarı > Asgari Maktu Vergi) + 4,8058 TL = 33,3058 TL
- KDV Tutarı: 50 TL / (1+0,20) = 8,33 TL

Tablo 1. Türkiye'de Sigara Üzerinden Alınan ÖTV Oran ve Tutarları İle Yurtiçi Satış Miktarları (2017-2022)

Yıllar	Sigara					
	Üretim (İhracat Dahil) Miktar (Adet)	Yurtiçi Satış		Nispi Paket (%)	Maktu Paket (TL)	Asgari Maktu Adet (TL)
		Miktar (Adet)	Perakende Satış Hasılatı (TL)			
2017	156.907.085.760	106.223.754.440	55.966.662.595,85	65,25 (63)	0,3246	0,1325
2018	172.038.884.780	118.541.720.970	62.676.353.709,38	65,25	0,3246	0,2429
2019	163.533.235.820	119.747.102.254	77.192.545.548,22	67	0,4539	0,3899
2020	163.121.065.599	117.911.206.640	89.170.619.567,25	67	0,4539	0,4569
2021	159.344.202.981	125.110.241.010	100.817.744.982,97	63	0,5863	0,4883
2022	167.442.837.273	116.756.969.901	160.317.936.582,75	63	0,715	0,7197

Kaynak: TAPDK, 2023, Tütün Mamulleri İstatistikleri, <https://www.tarimorman.gov.tr/TADB/Menu/22/Tutun-Ve-Tutun-Mamulleri-Daire-Baskanligi>, ile Resmi Gaztede'den <https://www.resmigazete.gov.tr/> yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo 2. 2024 Ocak İtibari ile (III) Sayılı Liste (B) Cetveli: Tütün İçeren Sigaralar Vergi Oranları

Nispi ÖTV Oranı (%)	57
Asgari Maktu Vergi (TL)	1.4249
Maktu Vergi (TL)	4.8058

Kaynak: Cumhurbaşkanlığı Kararı, RG. Tarih: 28/12/2023, RG. No: 32413

Bu da KDV dahil edilmeden bir paket sigaranın 41,67 TL olduğu anlamına gelmektedir. $41,67 - 33,3058 = 8,3642$ TL sigara şirketinin kar marjı dahil tüketiciye bir paket sigaranın vergisiz maliyetini ifade etmektedir.

Vergi Yüğü ise $\{[(\text{Sigaranın Perakende Satış Fiyatı} \times \text{Vergi Oranı}) + \text{Maktu Vergi} + \text{KDV}] / \text{Sigaranın Perakende Satış Fiyatı}\} \times 100$ formülü ile hesaplanacaktır. Buna göre;

Vergi Yüğü: $\{[(50 \times 0,57) + 4,8058 + 8,33] / 50\} \times 100 = \% 83,27$

Sonuç olarak tüketici, aslında satıcının kar marjı ile beraber 8,3642 TL'ye alabileceği ürünü, günah vergileri devreye girdiği için ancak 50 TL'ye satın alabilmektedir. Az önce yaptığımız kısa bir hesap ile Türkiye'de sigara üzerindeki vergi yükünün yaklaşık % 83,27 olduğunu bulduk. Bu durum ülkemizi, Dünya'da sigara üzerinden en çok vergi alan 5. ülkesi yapmaktadır (World Atlas 2024).

2.2. Puro

Sigara tüketimi gibi puronun tüketimi de daha önce de bahsedildiği gibi birçok zarara ve negatif dışsallığa sahip olduğundan, günah vergilerine maruz kalması ülkemizde ve yurtdışında kaçınılmaz olmuştur. İster sigara ve nargile olsun ister puro olsun negatif dışsallığa sahip olan ve tüketici olmayanları da etkileyebilen bu tarz maddelerin hepsi tehlikeli kabul edilmektedir.

Devlet, bu noktada puronun tüketiciye olan marjinal maliyetini, her zaman puronun sosyal maliyetinden yüksek tutmalıdır. Zira birçok ülkedeki tütün ürünü sebebi hastalıklar devlet eliyle tedavi edilmektedir. Yani esasen devletin elde ettiği tütün ürünü geliri, çoğu zaman sosyal güvenlik maliyetlerinden düşük olmuştur. Ayrıca tütün kullanımının sağlık ve ekonomik açıdan negatif sonuçları toplam ekonomik gelişme açısından zararlıdır. Tütünle alakalı hastalıklar emek verimliliği üzerinde negatif etkiye sahiptir. İnsanların yarısı aktif çalışma çağında sigarayla alakalı hastalıklar yüzünden ölmekte, bu durum onların gelirlerine bağlı yaşayan aileleri doğrudan etkilemektedir (Uğur ve Kömürçü, 2015, s. 328-330).

2.2.1. İrlanda

İrlanda'da, puronun vergilendirilmesinde tane usulü değil,

kilogram usulü esastır. 2024 Ocak ayı itibarı ile İrlanda'da 1 kilogram puro için 483 Euro ÖTV alınmaktadır. Perakende satış fiyatı üzerinden hesaplanacak KDV tutarı ise % 23 belirlenmiştir (European Commission, 2023b).

Söz konusu oranlarla birlikte; Satış fiyatı 12 Euro olan, 100 gr tek paket puronun içerisinde yer alan vergi yükü,

- Hesaplanan ÖTV = $100 \text{ Gram puro için } (483 \text{ Euro} / 100) = 4.83 \text{ Euro}$
- Hesaplanan KDV = $[12 \text{ Euro} / (1 + 0,23)] = 2.24 \text{ Euro}$
- Hesaplanan Toplam Vergi Miktarı = $(4.83 \text{ Euro} + 2.24 \text{ Euro}) = 7.07 \text{ Euro}$ bulunmaktadır.

Buna göre, İrlanda'da 12 Euro'luk 100 gr puronun içerisindeki vergi oranı % 59 olarak belirlenmiştir. Görüldüğü üzere İrlanda, puronun vergilendirmesinde de sigarada olduğu gibi katı bir tutum izlemektedir.

2.2.2. İsveç

Bu kısımda, puronun vergilendirilmesi açısından örnek vereceğimiz ülke, kültür ve coğrafya bakımından ülkemize nispeten uzak sayılabilecek, ülkemiz dışında dinamiklere sahip bir ülke olan İsveç olacaktır. Ülkemiz ile kültürel bağları zayıf, devlet geleneği ve işleyişi farklı olan İsveç ile ülkemizi vergi kanunları bazında karşılaştırmak, aslında nerede olduğumuzu ve temel farklılıkları anlayabilmemiz açısından isabetli bir seçim olacaktır.

İsveç bir AB ülkesi olmasına karşın, tedavülde kendi parası olan İsveç Kronu'nu kullanmaktadır. 1 Kron, 08.01.2024 tarihinde 2,91 TL, 0,089 Euro'ya tekabül etmektedir.

İsveç, tütün ürünleri üzerinden daha önce de değindiğimiz gibi ÖTV'nin karşılığı olan Spesific Excise (SE), ve KDV'nin karşılığı olan Value Added Tax (VAT) kullanmaktadır. Bin adet purodaki ÖTV oranı 1,620 İsveç Kronu olmakta ve bu meblağ, 144,10 Euro'ya denk gelmektedir. Nihai satış fiyatı üzerinden hesaplanan KDV ise % 25'tir (European Commission, 2023c).

Örnek vermek gerekirse, içerisinde 10 adet puro bulunan x marka 10 Euro değerinde ortalama kalite bir kutu puronun;

- Hesaplanan ÖTV (On adet Puro): $144,10 \text{ Euro} / 100 = 1,44 \text{ Euro}$
- Hesaplanan KDV: $11,44 \text{ Euro} \times 0,25 = 2,86 \text{ Euro}$

- KDV Dahil Satış Fiyatı: 2,86 Euro + 1,44 Euro + 10 Euro =14,3 Euro olacaktır.

Sonuç olarak, 10 Euro değerinde ortalama bir kutu puronun içerisinde sadece 4,3 Euro vergi yer alacaktır. Bu da anaparanın ancak % 43'üne tekabül etmektedir.

Görüldüğü gibi, İsveç'te bir kutu puronun içerisindeki vergi oranı yaklaşık % 43'e tekabül ederken, Türkiye'de bu oran % 175'e kadar yükselmektedir. İki ülke arasında puroya uygulanan vergileme açısından devasa bir fark olduğu açıktır.

2.2.3. Belçika

Puronun vergilendirilmesinde Belçika'da ÖTV bulunmamakta ve vergilendirme adet usulü ile hesaplanmaktadır. 2024 yılında Belçika'da purodan alınan KDV, perakende satış fiyatı üzerinden %17.35 olarak belirlenmiştir. 1000 adet puroda minimum vergi yükü ise 122.6 Euro'dur. 122.6 Euro'nun altında kalan KDV tutarı, minimum vergi tutarı olan 122.6 Euro'ya yuvarlanmaktadır (European Commission, 2023a). Sonuç olarak, tek bir puronun üzerindeki vergi yükü minimum (122,6 Euro / 1000 adet) 0.122 Euro, 10 adet puronun üzerindeki minimum vergi yükü ise, (0,122 x 10 adet) 1.22 Euro olarak belirlenmiştir.

2024 itibari ile Belçika'da perakende satış fiyatı 5 Euro

olan, 20'li tek paket puronun vergi yükü hesaplanmak istendiğinde;

- Hesaplanan KDV = [5 Euro / (1+0,1735)] = 0,74 Euro
- Minimum Vergi Tutarı = 2 x 1.22= 2.44 Euro bulunacaktır.

Hesaplanan KDV tutarı, 20 adet puronun minimum vergi tutarının altında kaldığından, 2.44 Euro'ya yuvarlanacaktır. Bu durumda, fiyatı 5 Euro olan 20'li paket puronun vergi miktarı 2.44 Euro olacak ve KDV oranı ise % 48,8 olarak hesaplanacaktır. Hesaplamalar sonucunda, Belçika, puronun vergilendirilmesinde oransal olarak Türkiye ve İrlanda'ya göre düşük, İsveç'e göre yüksek vergi oranı uyguladığını söylemek mümkündür.

2.2.4. Türkiye

Ülkemizde puların vergilendirilmesi, perakende satış fiyatı ile nispi vergi oranının çarpımı ile hesaplanmaktadır. Bu işlem sonucunda elde edilen tutar, birim paket/ambalaj içindeki her bir gram tütün mamulü için hesaplanan asgari vergi tutarından az olmamalıdır. Puronun vergilendirilmesi sigaraya çok benzemektedir ve ikisi de benzer şekilde çok ağır günah vergileri ile satışa sunulmaktadır. Aşağıdaki tabloda, ülkemizde puro üzerinden alınan ÖTV oran ve tutarları ile ihracat dahil üretim ve yurtiçi satış rakamlarına yer verilmiştir.

Tablo 3. Türkiye'de Puro Üzerinden Alınan ÖTV Oran ve Tutarları ile Yurtiçi Satış Miktarları (2017-2022)

Yıllar	Puro					
	Üretim		Yurtiçi Satış			
	Miktar (Kg)	Miktar (Kg)	Perakende Satış Hasılatı (TL)	Nispi Paket (%)	Maktu Paket (TL)	Asgari Maktu Adet (TL)
2017	42.361,61	48.426,47	24.108.552,68	40	0,3246	0,1325
2018	61.337,51	81.924,01	51.613.634,40	40	0,3246	0,2429
2019	76.442,70	107.938,29	81.023.692,70	40	0,4687	0,3244
2020	99.030,27	104.477,02	60.012.952,45	80	0,4686	0,3506
2021	125.038,68	136.136,34	93.646.451,50	80	0,5863	0,4386
2022	156.335,12	171.573,60	227.148.110,00	45	0,8642	0,6464

Kaynak: TAPDK, 2023, Tütün Mamulleri İstatistikleri, <https://www.tarimorman.gov.tr/TADB/Menu/22/Tutun-Ve-Tutun-Mamulleri-Daire-Baskanligi>, ile Resmi Gaztede'den <https://www.resmigazete.gov.tr/> yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo 3'e göre, ülkemizde, puro üretim miktarı ile yurtiçi satış miktarında sürekli bir artış yaşandığı görülmektedir. Benzer şekilde, üretim miktarı ile yurtiçi piyasaya satış miktarındaki artış puro satışından elde edilen gelirinde düzenli olarak artmasını sağlamıştır. Vergi oranları açısından baktığımızda ise 2020 ve 2021 yıllarında % 80 olarak uygulanan nispi vergi oranının 2022 yılı itibariyle % 45'e düşürüldüğü görülmektedir. Buna karşılık, maktu ve asgari maktu vergilerin geçmiş yıllara göre daha fazla artış gösterdiğini söyleyebiliriz. Bu ise 2022 yılında, puro satışından elde edilen gelirin geçmiş yıllara nazaran artış göstermesine sebep olmuştur. Bu anlamda, 2017-2022 yılları arasındaki satış miktarları göz önünde bulundurulduğunda, ülkemizde günah vergisi olarak nitelendirdiğimiz ÖTV'nin, puro tüketimini azaltmaya yönelik başarı sağlayamadığı görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda 2024 Ocak ayı itibariyle tütün içeren purolar üzerinden alınan ÖTV oran ve tutarlarına yer verilmiştir. Purolar üzerinden alınacak ÖTV'de nispi oran % 65,25'ten % 45'e indirilerek, asgari maktu vergi tutarı da 0,2429 TL yerine 0,7110 TL olarak uygulanacaktır.

Tablo 4. 2024 Ocak İtibari ile (III) Sayılı Liste (B) Cetveli: Puro Üzerinden Alınan Vergi Oranları ve Tutarları

	Kanuni Oran ve Tutarlar	Uygulanacak Oran ve Tutarlar
Nispi ÖTV Oranı (%)	65,25	45
Asgari Maktu Vergi (TL)	0,2429	0,7110
Maktu Vergi (TL)		0,9506

Not: 4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi (III) Sayılı Liste (B) Cetveline göre, kanuni oran ve tutarlar arasında maktu vergi'ye yer verilmemiştir.

Kaynak: 4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu, R.G. Tarih: 12/06/2022, R.G. No: 24783

Buna göre, perakende satış fiyatı 200 TL, birim ambalajı 100 gram olan 1 kutu puronun ÖTV ve KDV dahil satış fiyatı aşağıdaki şekilde hesaplanacaktır;

- Nispi ÖTV tutarı: $200 \text{ TL} \times 0,45 = 90 \text{ TL}$
- Asgari maktu ÖTV tutarı: $100\text{gr} \times 0,7110 \text{ TL} = 71,1 \text{ TL}$
- Maktu ÖTV tutarı ise: $(100\text{gr}/50\text{gr}) \times 0,9506 \text{ TL} = 1,9012 \text{ TL}$

Nispi ÖTV tutarı, Asgari maktu ÖTV tutarından fazla olduğu için, nispi ÖTV tutarı dikkate alınacaktır. Buna göre,

- Hesaplanan ÖTV: $90 \text{ TL} + 1,9012 \text{ TL} = 91,9012 \text{ TL}$
- Hesaplanan KDV: $(200 \text{ TL} + 91,9012 \text{ TL}) \times 0,20 = 58,38 \text{ TL}$
- KDV Dahil Satış Fiyatı: $200 \text{ TL} + 91,9012 \text{ TL} + 58,38 \text{ TL} = 350,28 \text{ TL}$ olacaktır.

Sonuç itibariyle, erdemsiz mallar üzerindeki vergi yükünün dolaylı vergilerden oluşması, bu ürünleri kullanan bireylerin maddi durumlarını olumsuz etkilemek suretiyle, gelir dağılımında adaletin bozulmasına sebep olmaktadır.

2.3. Nargile

Sigara ile mücadelede vergilendirme, etiketleme, paket düzenlenmeleri gibi birçok kamu uygulaması göze çarparken nargilede düzenleyici uygulamalar henüz yaygın değildir. Nargilenin çok tüketildiği özel ticari mekanlara sigara vergisi koymak veya nargilelerin üzerine sağlığa zararları hakkında bilgilendirici afişler asmak gibi önlemler, gelecekte beklenen ve olması gereken düzenleyici kamu önlemleridir (Demirezen ve Dağlı, 2020, s. 314-318).

2.3.1. İrlanda

İrlanda'da nargile tütününün vergilendirilmesinde, sigara ve puroda olduğu gibi sert bir tutum izlenmektedir. Kilogram başına uygulanacak vergi miktarı, bütün Avrupa ülkelerinden yüksektir. Ayrıca KDV oranı da en yüksek tarifeden uygulanmaktadır. 2024 Ocak ayı itibariyle, 1 Kilogram nargile tütününden alınacak olan net miktar 335.322 Euro'dur. Vergiler eklendikten sonra perakende satış fiyatı üzerinden alınacak olan KDV miktarı ise % 23'tür (European Commission, 2023b).

Kilogram başına alınan ÖTV'de İrlanda'da, Belçika'nın neredeyse iki katına yakın, İsveç'in ise yaklaşık 1.5 katı fazla vergi hesaplanmaktadır.

Buna göre, perakende satış fiyatı 600 Euro olan 1 Kilogram F marka nargile tütünü üzerindeki vergi yükü aşağıdaki gibi hesaplanacaktır;

- Hesaplanan ÖTV = 335.322 Euro
- Hesaplanan KDV = 138 Euro
- Toplam Vergi Yükü = 473.322 Euro olmaktadır.

Sonuç olarak, 600 Euro satış fiyatı olan 1 kg nargile tütünü içerisindeki vergi miktarı, görüldüğü gibi 473.322 Euro ile oldukça yüksektir. Perakende satış fiyatını, toplam vergi yüküne oranladığımızda %78,88 oranlı bir vergi yükü karşımıza çıkmaktadır. Ancak örnekte de görüldüğü gibi hesaplanan ÖTV, kilogram başına hesaplanan net fiyat olduğu için, perakende satış fiyatı azaldıkça vergi oranı artacaktır.

2.3.2. İsveç

İsveç'te nargile tütününün vergilendirilmesi "Other Smoking Tobacco" (Diğer Tütün Ürünleri) adlı cetvele göre yapılmaktadır. Söz konusu tarifeye göre, kilogram veya paket başına minimum vergi miktarı, Avrupa Birliği Konseyi'ne göre belirlenmiş olsa da, İsveç ulusal mevzuatında söz konusu tutar farklı şekilde uygulanmaktadır. İsveç'te ÖTV, 1 kilogram nargile tütünü üzerinde net 2241 İsveç Kronu olarak belirlenmiştir (European Commission, 2023c). Söz konusu tutar, 8 Ocak 2024 tarihinde, (2241 Kron x 0,089 Euro) 199,45 Euro'ya denk gelmektedir. Perakende satış fiyatı üzerinden hesaplanacak KDV ise % 25 olarak belirlenmiştir.

1 Kilogramlık tek paket olarak satışa sunulan ve perakende satış fiyatı 500 Euro olan F marka nargile tütünü üzerinden hesaplanacak vergi miktarı;

- Hesaplanan ÖTV=199,45 Euro
- Hesaplanan KDV=125 Euro
- Toplam Vergi Yükü=324.45 Euro olmaktadır.

Görüldüğü üzere, İsveç'te 500 Euro perakende satış fiyatı olan 1 kilogram nargile tütününün 324.45 Euro'su vergi olarak tahsil edilmektedir. Verilen rakamlara göre, nargile tütünü üzerindeki vergi yükü ise, % 65'e tekabül etmektedir.

2.3.3. Belçika

Ülkemizde olduğu gibi Belçika'da da nargile tütününün vergilendirilmesi diğer tütün ürünlerinin vergilendirilmesi kapsamına girmektedir. Diğer tütün ürünlerinin vergilendirilmesine ilişkin yapı sigaraninkinden biraz farklıdır. Nargile tütünü, bütün dünyada paketler halinde kafelere veya nihai tüketicilerin kendilerine satılmaktadır. Bu üründe vergi, paketlenen nargile tütünü üzerinden alınmaktadır.

21 Haziran 2011 Tarih ve 2011/64/EU Sayılı Avrupa Birliği Konseyi Direktifi'ne göre, nargilenin yapımında kullanılan ince kesilmiş tütünde minimum ÖTV tutarı, 2023 yılı itibariyle, ortalama perakende satış fiyatının % 50'si veya kilogram başına 60 Euro olmalıdır (European Commission, 2023b).

Ancak AB komisyon kararları, üyeler için kesin bağlayıcı hüküm taşımaz. Zira nargile tütününden alınan vergiler kilogram başına her ülkede farklılık arz etmekte, ancak her bir ülke kendi ekonomik konjonktürüne göre tütünde vergilendirmeyi AB kararlarına en uygun miktara yaklaştırmaya çalışmaktadır.

Örneğin, Belçika'da 2023 yılında diğer tütün ürünleri başlığı altında vergilendirilen nargile tütünü, vergilendirilirken birçok aşamadan geçmektedir. Felemenkçe (Belçika ana dilinde) "Specifieke Plicht", 1 kilogram nargile tütününde 136 Euro olarak belirlenmiştir. Belçika'da, nargile tütünleri için vergiler dahil toplam perakende satış fiyatı üzerinden % 31,5 ÖTV ile birlikte % 21 KDV almaktadır. Buna ek olarak, minimum vergi yükü 1 kilogram nargile tütünü için en az 228,1044 Euro olarak uygulanmaktadır. Bu tutarın altında hesaplanan her vergi, doğrudan 228,1044 Euro olarak dikkate alınmaktadır.

Belçika örneğinde görüldüğü gibi, günah vergileri adı altında birçok vergi nargile gibi erdemsiz mallar üzerinden alınmaktadır. Daha önce de değindiğimiz erdemsiz mallarda vergisel çözümlerin matrahları her ülkede değişmektedir ancak uygulanan vergi cinsleri ve isimleri dil ve coğrafyadan dolayı değişmekte olsa da, birbiriyle benzer niteliktedir.

2.3.4. Türkiye

Ülkemizde nargile tütünü, III. Sayılı listede ÖTV

kapsamına alınmıştır. “B Cetvelinde; puro, sigarillo, sigara, nargile tütününü, enfiye veya çiğnemeye mahsus tütün gibi tütün mamulleri yer alır.”⁴ Aşağıdaki tabloda, Türkiye’de nargile tütününü üzerinden alınan ÖTV oran ve tutarları ile ihracat dahil üretim ve iç satış miktarlarına yer verilmiştir.

Tablo 5. Türkiye’de Nargile Tütününü Üzerinden Alınan ÖTV Oran ve Tutarları İle Yurtiçi Satış Miktarları (2017-2022)

Yıllar	Nargile					
	Üretim Miktar (Kg)	Yurtiçi Piyasaya Satış		Nispi Paket (%)	Maktu Paket (TL)	Asgari Maktu Adet (TL)
		Miktar (Kg)	Perakende Satış Hasılatı (TL)			
2017	4.096.940,08	68.183,35	6.698.573,50	65,25	0,1325	0,3246
2018	5.706.315,76	101.143,20	10.689.475,37	65,25	0,3246	0,0633
2019	8.213.971,40	153.518,98	18.385.659,76	63	0,454	0,0729
2020	9.140.918,09	716.200,99	89.597.762,48	63	0,4539	0,0787
2021	10.976.829,06	837.779,50	122.875.270,32	63	0,5679	0,0984
2022	9.722.065,07	732.878,18	157.483.209,12	63	0,837	0,145

Kaynak: TAPDK, 2023, Tütün Mamulleri İstatistikleri, <https://www.tarimorman.gov.tr/TADB/Menu/22/Tutun-Ve-Tutun-Mamulleri-Daire-Baskanligi>, ile Resmi Gazete’den <https://www.resmigazete.gov.tr/> yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tabloya göre, ülkemizde, nargile tütününü üretim ve yurtiçi piyasaya satış miktarlarında 2022 yılına kadar düzenli bir artış yaşandığı görülmektedir. 2022 yılında yaşanan üretim azalışına rağmen, satış gelirlerinde yaşanan artış, maktu ve asgari maktu vergilerin artmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda, 2017-2022 yılları arasındaki satış miktarları göz önünde bulundurulduğunda, nargile tütününü üzerine uygulanan ÖTV’nin, tüketimi azaltmadığı, diğer bir ifadeyle, günah vergisi olarak başarı sağlayamadığı görülmektedir.

Nargile tütünlerinin vergilendirilmesi, nargile tütününün perakende satış fiyatı ile nispi vergi oranı çarpılarak hesaplanmaktadır. Ancak çarpım sonucu elde edilen tutarın, asgari maktu vergi tutarının altına olmaması gerekmektedir. Aşağıdaki tabloda 2024 Ocak itibarıyla nargile tütünleri üzerinden alınan ÖTV oran ve tutarlarına yer verilmiştir. Nargile tütünleri üzerinden alınacak ÖTV’de nispi oran % 65,25’ten % 63’e indirilerek, asgari maktu vergi tutarı da 0,2429 TL yerine 0,1595 TL olarak uygulanacaktır⁵.

Tablo 6. 2024 Ocak İtibarı ile (III) Sayılı Liste (B) Cetveli: Nargile Tütünleri Üzerinden Alınan Vergi Oranları ve Tutarları

	Kanuni Oran ve Tutarlar	Uygulanacak Oran ve Tutarlar
Nispi ÖTV Oranı (%)	65,25	63
Asgari Maktu Vergi (TL)	0,2429	0,1595
Maktu Vergi (TL)		0,9207

Not: 4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi (III) Sayılı Liste (B) Cetveline göre, kanuni oran ve tutarlar arasında maktu vergi’ye yer verilmemiştir.

Kaynak: 4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu, R.G. Tarih: 12/06/2022, R.G. No: 24783.

Buna göre, kısa bir hesaplama yapmamız gerekirse, 1 kilogramlık paketi 1000 TL olan Y marka yeşil elmalı nargile tütününü için vergi hesaplaması şöyledir;

⁴“Özel Tüketim Vergisi (III) Sayılı Liste Uygulama Genel Tebliği”, Resmî Gazete, Sayı 29439, 8 Ağustos 2015.

Bu mala ilişkin asgari maktu vergi tutarları ile maktu vergi tutarları ve nispi ÖTV oranı, 27/5/2022 tarihli ve 31848 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 26/5/2022 tarihli ve 5614 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararının 1. maddesiyle düzenlenmiştir.

- Nispi ÖTV tutarı: $1000 \text{ TL} \times 0,63 = 630 \text{ TL}$
- Asgari maktu ÖTV tutarı: $1000 \text{ TL} \times 0,1595 \text{ TL} = 159,5 \text{ TL}$
- Maktu ÖTV tutarı ise: $1 \times 0,9207 \text{ TL} = 0,9207 \text{ TL}$
- Hesaplanan Toplam Vergi: $630 \text{ TL} + 0,9207 \text{ TL} = 630,9207 \text{ TL}$
- Perakende Satış Fiyatı: $630,9207 \text{ TL} + 1000 \text{ TL} = 1.630,9207 \text{ TL}$
- Hesaplanan KDV: $1.630,9207 \text{ TL} \times 0,20 = 326,18 \text{ TL}$
- KDV Dahil Satış Fiyatı: $1.630,9207 \text{ TL} + 326,18 \text{ TL} = 1.957,10 \text{ TL}$

Sonuç olarak, 1000 TL fiyatı olan nargile tütününün, son tüketicie ulaşana kadar fiyatı, 1957,10 TL'ye ulaşmaktadır.

SONUÇ

Günümüzde, devlet, toplumun huzur ve sağlığını korumakla yükümlüdür. Bu bağlamda, devletin, bireyleri “zararlı özel mallar” olarak da adlandırılan erdemsiz mallara karşı koruması oldukça önemlidir. Diğer bir ifadeyle, devlet, toplumun huzur ve sağlığını korumak açısından bu tür malların kullanımına müdahalelerde bulunabilir. Erdemsiz malların toplumlar üzerinde oluşturduğu riskler ve dışsallıklar, müdahale edilmediği takdirde önlenemez boyutlara gelebilir. Özellikle, tütün ürünlerini tüketenler karşı karşıya oldukları risklerin çoğu zaman farkında değildirler. İşte bu noktada, paternalist devletler; yönettiği toplumu bir baba gibi gözeten, geleceğini garanti altına alan, ileri görüşlü ve materyalist bir figüre bürünür. Bireyin kendi yerine karar alır ve bu doğrultuda mali ve mali olmayan bir takım düzenlemeler uygulamaya koyarak, bireylerin huzur ve sağlığını korumayı amaçlamaktadır.

Devlet, mali düzenlemeler kapsamında, erdemsiz mallar üzerine ağır vergiler uygulayarak bu malların tüketiminin önüne geçmeye çalışmaktadır. Konumuz itibariyle, devletler, talep esnekliği sıfır veya sıfıra çok yakın olan tütün ürünü gibi bağımlılık yapıcı maddeleri yasaklamak yerine, günah vergisi adı altında ağır vergiler ile maliyetleri artırarak kullanıcıları caydırma çabası içerisinde. Ülkemizde ise günah vergisi olarak adlandırabileceğimiz

ÖTV ile söz konusu erdemsiz malların tüketiminin azaltılması hedeflenmektedir. ÖTV'ye konu mallar, kendi içerisinde dört listeden oluşmakta ve kapsam olarak III Sayılı listede yer alan ve toplum sağlığına zararlı olduğu düşünülen tütün ürünleri ile alkollü içecekler esasen günah vergisinin konusunu oluşturmaktadır. Bu anlamda, ÖTV içerisindeki III Sayılı listede yer alan tütün ürünleri ile alkollü içeceklerin tam olarak erdemsiz mallara yönelik düzenlendiğini söyleyebiliriz. Bu açıdan çalışmada, ÖTV kapsamında yer alan III Sayılı listede yer alan tütün ürünleri ele alınarak, bu ürünlerin ÖTV'nin nasıl hesaplandığı gösterilmiştir. Ayrıca seçilmiş bazı ülkelerde tütün ürünleri üzerinden alınan vergilerin hesaplamaları da gösterilerek karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu anlamda, sigaranın vergilendirilmesinde uygulanan KDV oranlarına baktığımızda; İrlanda'nın % 23, İsveç'in % 21, Belçika'nın % 21 ve Türkiye'nin de % 20 olmak üzere birbirine yakın oranlar uyguladığı görülmektedir. Ayrıca bir kutu puro içerisindeki vergi yükü; İrlanda'da % 59, İsveç'te % 43 ve Belçika'da % 48,8'e denk gelirken, Türkiye'de bu oran % 175'lere ulaşmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, söz konusu ülkeler ile Türkiye arasında puronun vergilendirilmesinde büyük bir fark olduğunu söylemek mümkündür. Nargile tütününün vergilendirilmesinde ise seçilmiş ülkeler arasında en katı tutuma İrlanda'nın sahip olduğunu söyleyebiliriz. İrlanda'da kilogram başına uygulanan vergi miktarı Avrupa ülkelerinin üzerindedir. Ayrıca seçilmiş ülkeler arasında, en yüksek KDV uygulayan ülkenin İrlanda olduğu görülmektedir.

Çalışmada ayrıca 2017-2022 yılları arasında ülkemizde tütün ürünleri üzerinden alınan ÖTV oran ve tutarları ile söz konusu ürünlerin üretim ve iç piyasada ki satış miktarlarına ilişkin sayısal verilere de yer verilmiştir. Yıllar itibariyle, sigara üzerinden alınan ÖTV'nin nispi oran olarak azalmasına karşılık, maktu vergi ile asgari maktu vergi miktarının artışı; puro üzerinden alınan ÖTV'de kanunen belirlenen oranın % 80 olarak kabul edilmesine rağmen, uygulama da % 45'in kullanıldığı ancak maktu ve asgari maktu vergi tutarlarında artış yaşandığı; nargile tütünü üzerinden alınan ÖTV'nin ise oran olarak düştüğü, buna karşılık maktu ve asgari maktu vergi tutarlarının artışı gözlemlenmiştir. Bu artışlar sonucunda hedeflenen tütün ürünleri tüketiminin

azalmasıdır. Ancak tütün ürünleri üretim ve satış miktarları göz önünde bulundurulduğunda ise seçilen yıllar itibarıyla artış yaşandığı görülmektedir. Bu açıdan, ülkemizde uygulanan ve günah vergi olarak adlandırabileceğimiz ÖTV'nin amacına ulaşamadığını söylemek mümkündür.

Seçilmiş ülkeler açısından durumu değerlendirdiğimizde ise tütün ürünleri tüketicilerinin ülkemizde olduğu gibi ürün fiyatı içerisinde oldukça yüksek vergiler ödediği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, paternalist devlet anlayışı uygulanan ülkelerde tütün ürünleri üzerinden alınan vergilerin yüksek düzeylerde olduğunu söyleyebiliriz. Sonuç olarak, erdemsiz mal olarak nitelendirilen ve talep esnekliği sıfır veya sıfıra yakın olan tütün ürünleri üzerinden alınan ÖTV'nin tütün ürünleri tüketiminin azaltılmasında tek başına yeterli bir araç olmadığı, söz konusu malların tüketiminin azaltılmasında günah vergisine ek olarak, mali olmayan düzenlemelere de ağırlık verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKLAR

- Aktan, C., C. ve Serdar, Y. (2021). *Paternal Devlet (Kamusal İyilikseverlik ve Eleştirisi)*, SOBİAD Hukuk ve İktisat Araştırmaları Yayınları.
- Allcott, H., B., B., Lockwood ve Dmitry, T. (2019, Mayıs). *Regressive sin taxes, with an application to the optimal soda tax.*, <https://economics.harvard.edu/files/economics/files/ms29795.pdf>
- Atam, Taşdemir, Z. (2016). Tütün ürünleri, *Güncel göğüs hastalıkları serisi*. 4(1): 27-31.
- Aycan, Z. (2006). *Paternalism towards conceptual refinement and operationalization*, (Kim, U., Kuo-Shu Y. ve Kwang-Kuo H., Ed.). International And Cultural Psychology Series, https://doi.org/10.1007/0-387-28662-4_20
- Bingöl Ozan, (2023). *03 Ocak 2023 otomatik ÖTV zammı sonrası bir paket sigarada vergi yükü ne oldu?*, <https://shorturl.at/ikJS3>
- ÇİSMBDH, *Tütün ürünleri ve zararları*, <https://bayatdh.saglik.gov.tr/TR-45986/tutun-urunleri-ve-zararlari.html>
- Demirezen, D. ve Dağlı Z. (2020, 30 Haziran). Kamu politikası bağlamında nargile kullanımı üzerine bir değerlendirme, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 16(2), 314-318. <http://dx.doi.org/10.17130/ijmeb.756928>
- Doğanay, H. ve Coşkun, O. (2015). *Tarım Coğrafyası*, Pegem Akademi.
- Dworkin, G. (2020, Eylül). *Paternalism*, The Stanford Encyclopedia of Philosophy, <https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/paternalism/#pagetopright/>
- European Commission, (2023a) *Excise Duties On Tobacco*, https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/excise-duties/excise-duties-tobacco_en
- European Commission, (2023a, Temmuz). *Excise duties on manufactured tobacco Ireland database*, https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=4094/1688162400
- European Commission, (2023b, Mayıs). *Excise Duties On Manufactured Tobacco Belgium Database*, https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=4050/1688162400
- European Commission, (2023c, Temmuz). *Excise duties on manufactured tobacco Sweden database* https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=4110/1688162400
- Gültekin, E. (2022, 30 Haziran). Günah vergilerine genel bir bakış”, *Scientific Journal Of Finance And Financial Law Studies*, 2(1), 57.
- Haslam V. (2023, Ağustos). Factsheet: Smoking and vaping-the Irish situation, *National Drugs Library*, 2-4.
- Heywood A. (2009). *Siyasi ideolojiler*, (Bayram, A., K., Tüfekçi, Ö., İnanç, H., Akın, Ş. ve Kalkan, B. Çev.) Adres Yayınları.
- Hoffer, A. (2023). *Cigarette taxes in europe*, *Tax Foundation*, <https://taxfoundation.org/data/all/eu/cigarette-tax-europe-2023/>
- Hukuk Ansiklopedisi, *Hollanda bağımsızlık bildirgesi*, <https://Hukukbook.com/Hollanda-bagimsizlik-bildirgesi/>
- Irish Tax and Customs, (2023), *Excise duty rates: tobacco products tax*, <https://www.revenue.ie/en/companies-and-charities/excise-and-licences/excise-duty-rates/tobacco-products-tax.aspx>
- İbrahimov, F., Şahin, İ. ve Eminağa, F. (2012) Nargile içicilerinin bazı özellikleri ve ekspiryum havasında karbon monoksit düzeylerinin saptanması”, *Gülhane Tıp Dergisi*, 54, 49-51.
- Kayalidere, G. ve Mastar, Ö., P. (2019, 20-22 Haziran). *Erdemsiz malların vergilendirmesi: Türkiye’de özel tüketim vergisi’nin etkinliği açısından bir değerlendirme*, II. International

- Conference on Empirical Economics and Social Sciences, Bandırma. <https://iceess.com/wp-content/uploads/2021/08/final-ICEESS19-FULL-PAPER-PROCEEDING-14.11.2019.pdf>
- König, T. ve Renke, S. (2022, Ekim). Preferences for Sin Taxes, Munich Society for the Promotion of Economic Research – *CESifo*, https://www.cesifo.org/DocDL/cesifo1_wp10046.pdf
- Lewis W., J. (2022, Aralık). *100 years of Irish independence and division*”, The Ohio State University, https://origins.osu.edu/read/100-years-irish-independence-and-division?language_content_entity=en
- Özcan, S., Taş. Y. ve Yılmaz, Ç. (2013, 19 Ekim). Sigara ile mücadelede toplumsal bilinç, *Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 2(4), 160,161.
- Özer, M. (2003). Sigara alışkanlığı, *Aile ve Toplum Dergisi*, 2(6), 2-3.
- Pehlivan, O. (2018). *Kamu maliyesi*, Celepler Matbaacılık.
- Rubensson, F. (2023, Eylül). *Bangladesh country profile*, <https://tobaccotactics.org/article/bangladesh-country-profile/>
- Sandalcı, U. ve Sandalcı, İ. (2018, 1 Aralık). Türkiye’de günah vergileri kapsamında özel tüketim vergisi uygulaması ve etkinliği, *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 4(4), 2-3.
- Sarılı, S., Ö. (2019). Nargile kullanımında riskler, tehditler ve önleyici yaklaşımlar, *Sağlık Bilimlerinde İleri Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 106-107. <https://doi.org/10.26650/JARHS2019-597841>
- Scoccia, Danny, (2008, Haziran). In defense of hard paternalism, *Law and Philosophy*, 27(4), 351–381. DOI: 10.1007/s10982-007-9020-8.
- TC. HMB, (2024). Genel yönetim bütçe istatistikleri, <https://muhasebat.hmb.gov.tr/genel-yonetim-butce-istatistikleri>, (Erişim Tarihi: 05.01.2024).
- Turan, D. ve Ali, Y. (2009, 1 Aralık). Zararlı alışkanlığı önlemeye yönelik bir araç olarak günah vergileri etkinliği, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 1(2), 3-5.
- TAPDK, (2023). Tütün mamulleri istatistikleri, <https://www.tarimorman.gov.tr/TADB/Menu/22/Tutun-Ve-Tutun-Mamulleri-Daire-Baskanligi>, (Erişim Tarihi: 03.01.2024)
- TÜİK, (2022a). Türkiye sağlık araştırması 2022, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Saglik-Arastirmasi-2022-49747>, (Erişim Tarihi: 03.01.2024)
- TÜİK, (2022b). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları 2022, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=49685#:~:text=T%C3%BCrkiye%20n%C3%BCfusu%2085%20milyon%20279,279%20bin%20553%20ki%C5%9Ffiye%20ula%C5%9Ft%C4%B1> (Erişim Tarihi: 03.01.2024)
- Trading Economics, (2024). <https://tr.tradingeconomics.com/sweden/personal-income-tax-rate> (Erişim Tarihi: 09.02.2024)
- Uğur, A. ve Kömürcüler, E. (2015). Türkiye’de sigaranın vergilendirilmesinin etkinliği, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(4), 328-330.
- World Atlas, (2024). *Countries that impose the highest taxes on cigarettes*, <https://www.worldatlas.com/articles/countries-that-impose-the-highest-tax-on-cigarettes.html> (Erişim Tarihi: 04.01.2024)
- Yüçetürk, G. (2015 Temmuz). Ülkemizde ve dünyada birey ve toplum sağlığına zararlı ürünlerin vergilendirilmesi ve günah vergisi kavramı, *Vergi Dosyası*, 190, 115-119.

Yürekli, A., Chaloupka J., F., Fikret, S., Fisunoğlu,
M., Çabuk, A., Nejat, Elibol M. ve Önder,
Z. “Türkiye’de Tütün Vergileri”, Campaign
for Tobacco-Free-Kids, [https://assets.
tobaccofreekids.org/global/pdfs/tu/Turkey_
Tobacco_Economics_tu.pdf](https://assets.tobaccofreekids.org/global/pdfs/tu/Turkey_Tobacco_Economics_tu.pdf)

Yazar Katkı Oranları

Yazarlar araştırmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.